

Op 19 mei trok AGORA naar Tilburg, waar de jaarlijkse kruisbestuiving tussen Belgische en Nederlandse planologen plaatsvond. De Plandag is gegroeid uit de Planologische Diskussiedagen en vormt een toegankelijk forum voor iedereen met een interessant verhaal uit onderzoek of praktijk. Elk jaar worden dan ook tientallen papers ingestuurd die - in meer of mindere mate - verband houden met het overkoepelende thema dat door de organisatie wordt bedacht.

Dit jaar was de Plandag ambitieus. Met het credo 'Verruimen: maatschappelijk rendement met ruimtelijk talent' werd een debat aangesneden dat de ontwerp- en planningswereld vandaag erg troebleert. Vanuit de vaststelling dat maatschappelijke uitdagingen steeds complexer worden en ruimtelijke kwesties nooit op zichzelf staan, dient de rol van de ruimtelijke professional te worden herijkt, zo klinkt het. Zowel in Vlaanderen als Nederland is deze visie sterk in zwang; het Nederlandse Manifest 2040 stelt dat de rol van 'de ruimtemaker' in de planningspraktijk moet worden herdacht en ook in de ontwerp teksten van het Vlaamse Beleidsplan Ruimte Vlaanderen wordt gehamerd op 'geïntegreerde gebiedsontwikkeling als motor voor samenwerking'. Concreet moet meer in termen van brede en vakoverschrijdende partnerschappen met lokale besturen, het maatschappelijk middenveld, academici én de burger worden gedacht. In dit ontwerpproces fungeert de planoloog eerder als een verbindende netwerker dan een geïsoleerde regisseur. Hoewel het soms nog aarzelend gaat en de verschillen tussen projecten, steden en regio's vaak erg groot zijn, kan gerust gesproken worden van een fundamentele kanteling in het denken over en werken aan de stad. Rigide blauwdrukplanning volstaat niet langer en 'de stad maken' behoort een breed scala aan initiatieven en partijen toe. Kortom, een pleidooi voor een meer pluralistische en empathische benadering van het metier 'ruimtelijke planner'.

In de voormiddag modereerde Sjors de Vries (RUIMTEVOLK) het plenaire 'verruimingsdebat', waarin meer duiding werd gegeven bij de keuze voor dit thema. Een viertal sprekers – twee burgers en twee bestuurders – gaven aan hoe en waarom zij vanuit hun eigen achtergrond concrete invulling proberen geven aan dergelijk decentraal ontwerpproces. Hoewel haast iedereen – publiek inclusief – zich schaarde achter de algemene grondgedachte, klonken hier en daar enkele scherpe tegengeluiden. Staan blogs, vakbladen en boeken ondertussen niet volgeschreven met procestaal en dure woorden als co-creatie, participatie, bottom-up en andere? Is er niet gewoon werk aan de winkel, zeker voor planologen? En is ontwerpend onderzoek niet vooral een 'voorafje' waarbij de plannen in een latere fase alsnog worden hertekend in functie van deadlines en willekeur van bovenaf?

De sprekers van het debat deden inzien dat deze terechte opmerkingen genuanceerde antwoorden verdienen. Voor Joost Vandebroele (BRAL, stadsbeweging voor Brussel) vervult burgerparticipatie een centrale rol in het oplossen van stedelijke vraagstukken en moeten we dan ook weg van het stereotiepe planologische denken over de stad, want "een stedelijk debat is meer dan een ruimtelijk debat". Marit Overbeek deelt deze oproep voor meer burgerparticipatie want "ook de bewoner heeft ruimtelijke expertise". Via crowdfunding acties, vastgoeddinners en andere initiatieven proberen de Utrechtse Ruimtemakers geëngageerde bewoners rond de tafel te krijgen om samen de eigen leefomgeving vorm te geven. Carl de Jong (beleidsadviseur stad Gent) toont dan weer aan dat de stem van de burger ook op beleidsniveau gehoor krijgt. Gent gaf het concept 'verruimen' een eigenzinnige invulling door de stad vanuit de ogen van het

kind te bekijken, door onder andere hun tekeningen, maquettes en speelgoedconstructies van plekken in de stad onder de loep te nemen. Ontwerpen 'op menselijke schaal' vormt hierdoor de rode draad doorheen het volledige bestuursakkoord. Ook aan de andere kant van de landsgrens leeft het concept 'mensenmaat' op beleidsniveau sterk. Mario Jacobs (wethouder stad Tilburg) onderstreept hier het belang van soortgelijke sociaal-ruimtelijke visies op de stad die eerder ook door Jan Gehl en Jane Jacobs zijn gepropageerd. De algemene consensus van het debat luidde dan ook dat elk planproces vanuit een decentraal en participatief opzet zou moeten vertrekken en dat de ruimtelijke planner hier een cruciale en faciliterende rol in dient te spelen.

In de parallele werkgroepen na de middag werd verder gereflecteerd over wat 'verruimen' allemaal kan betekenen voor de planningspraktijk aan de hand van de papers die door de deelnemers werden ingestuurd. Vijf manieren om te 'verruimen' werden doorvertaald naar evenveel werksessies: ruimtelijk-inhoudelijk, territoriaal, maatschappelijk en bestuurlijk, juridisch-instrumenteel en tot slot verruimd vakmanschap.

De dag werd afgesloten met een receptie waarop Rien van de Wall (auteur 'Van stadssnelweg naar publieke ruimte' uit AGORA 2016-2 Geo-Onderwijs) de Plandagprijs en prijs voor de Jonge Planoloog uitreikte. De eerst vermelde prijs ging naar Isabelle Loris en Ann Pisman met hun paper 'Super(woon)markten - transformatie van supermarktsites naar aantrekkelijke woonmilieus'. In de verhandeling bewezen de onderzoekers dat het mogelijk is om de stijgende en veranderende woonbehoefte in Vlaanderen voor de komende 10 jaar volledig op te vangen door supermarktsites in stedelijke gebieden te herontwikkelen. De paper biedt daarmee een origineel antwoord op het stedelijke verdichtingsvraagstuk dat zowel in België als in Nederland hoog op de agenda staat.

Masterstudent planologie Martijn van den Bosch, winnaar van de prijs voor Jonge Planoloog, overtuigde de jury met zijn paper 'Hyperdecentralisatie en afschuifplanologie in de strijd voor een mondiale concurrentiepositie'. Hij wijst terecht op de gevaren die verbonden zijn met een – vaak selecte socio-demografische – subgroep van burgers die steeds vaker én planoloog én sponsor van het stedelijke landschap worden. Volgens Van Den Bosch is dit een ontwikkeling die de bestaande ongelijkheid tussen sociale groepen kan bestendigen waardoor de stad van de toekomst hiermee verwordt tot een stad van tegenstellingen en polarisatie. Deze nieuwe vorm van ongelijkheid wordt ook in dit AGORA nummer aangekaart in het artikel over buurttuinen van Spierings, van Liempt en Maliepaard.

Hoewel het laatste woord in dit verruimingsdebat duidelijk nog niet is gezegd, bleek het belang van de Plandag des te meer. Deze grensdwarsende koppeling tussen wetenschap en beleidspraktijk biedt immers kansen voor een gezamenlijke aanpak van de vele ruimtelijke uitdagingen waar beide regio's voor staan.

Vlaamse Overheid (2011) Ruimte voor morgen. Burgerparticipatie voor een groenboek beleidsplan ruimte. Jaar van de Ruimte (2015) Manifest 2040. Beschikbaar op: <https://wijmakennederland.nl/pdf/Manifest2040.pdf>

FREKE CASSET IS VERBONDEN AAN DE UNIVERSITEIT GENT, VAKGROEP GEOGRAFIE EN VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL EN IS REDACTEUR VAN AGORA (FREKE.CASSET@UGENT.BE).